

Foto: Jonas Nordqvist

Vo niin

- Visst finns vi!

Försvenskningen av tornedalingar, kväner och lantalaiset.

STUDIECIRKELMATERIAL

 Studieförbundet
Vuxenskolan

NATIONELLA MINORITETERS
KULTURHUS

**Met
kvore**

Svenska Tornedalingars Riksförbund
Tornionlaaksolaiset

TERVETULOA | VÄLKOMMEN

till en studiecirkel för dig som är nyfiken på de meänkielitalandes historia eller vill utforska din egen relation till kulturen och språket tillsammans med andra.

VI HAR JOBBAT MED MATERIALET:

MATERIALET HAR TAGITS FRAM AV:

NATIONELLA MINORITETERS KULTURHUS -
en del av Studieförbundet Vuxenskolan, Göteborg

I SAMARBETE MED:
Svenska Tornedalingars Riksförbund STR-T och
Met Nuoret

Projektledare och författare: *Hanna Aili*, Kulturarvsarbetare

Sakkunniga:

Daniel Fjellborg, Postdoktoral forskare i statsvetenskap, Luleå tekniska universitet

Josephine Ylipää, Sakkunnig om tornedalingar, kväner och lantalaiset

Maria Nyström Krantz, Lärare i meänkieli

Mervi Erkheikki, Lärare i meänkieli och översättare

Styrgrupp:

Karin Keisu, Ordförande Met Nuoret

Simon Lundmark, Styrelseledamot STR-T

Peter Hjelm, Verksamhetsutvecklare Studieförbundet Vuxenskolan, Göteborg

Referensgrupp:

Mikael Westerberg, *Ingrid Mella*, *Jessica Segerberg*, *Unni Britta Kangas*, *Kalle Kinnunen*

Folkbildningspedagog: *Jenny Herz*, Studieförbundet Vuxenskolan Göteborg

Formgivning: *Thereze Almström*, Studieförbundet Vuxenskolan Göteborg

Fotografer: *Jonas Nordqvist*, *André Larsson Flyborg*, *Hanna Aili* och *Maja Kommunikation*

MED STÖD FRÅN:
Institutionen för språk
och folkminnen (ISOF)

Förord

No niin – Visst finns vi! är ett unikt studiecirkelmateriel som bildar och skapar förändring.

Att revitalisera ett språk och en kultur kräver aktiva och långsiktiga insatser. Det handlar inte bara om att återta ord – utan om att återta stolthet, sammanhang och historia. Här spelar folkbildningen en viktig roll. Studieförbundet Vuxenskolan vill vara en möjliggörare och allierad för den meänkielitalande minoriteten i detta arbete.

Genom att lyfta kunskapen om vad som varit, stärka den kulturella självbilden och skapa mötesplatser för lärande och samtal, hoppas vi kunna bidra till en framtid där fler känner: Jo visst finns vi – och vi ska höras!

Nationella minoriteters kulturhus vid Studieförbundet Vuxenskolan i Göteborg arbetar för att stärka våra nationella minoriteters röster. Vi är stolta över studiecirkelmaterialet och glada över det fina samarbete vi haft med personer och organisationer som representerar minoriteten.

Vi hoppas att detta studiecirkelmateriel ska väcka engagemang hos tornedalingar, kväner och lantalaiset – liksom hos politiker, tjänstepersoner och andra intresserade – att aktivt delta i och bidra till arbetet med att återta språket, stärka kulturen och främja minoritetens rättigheter. Den historiska tystnaden får inte vara det sista ordet.

Antti Yliselä

Avdelningschef

Studieförbundet Vuxenskolan, Göteborg

Introduktion

Varför lärde mina föräldrar mig aldrig meänkieli? Hur kommer det sig att jag inte vet något om min historia? Får jag ens kalla mig tornedaling?

Har du någon gång ställt dig någon av dessa frågor? Då är du inte ensam. Det är många i hela Sverige, med rötter i Tornedalen och Malmfälten, som aldrig fått lära sig släktens språk, områdets historia eller kulturarv.

Ännu mer osynlig är minoriteten för de som inte har koppling till området och språket. En bit av Sveriges historia och kultur många inte vet något om. Kunskap som kan ge en bättre insikt i hur Sverige som nation har formats och förståelse för det rika kulturarv som finns här.

År 2020 tillsatte regeringen en sannings- och försoningskommission. Den hade i uppdrag att kartlägga och granska den assimileringspolitik som svenska staten och kyrkan bedrev mot den meänkielitalande minoriteten under 1800- och 1900-talen. Över 160 personer berättade om hur de på olika sätt påverkats av en politik som gick ut på att försvenska minoriteten. Både till språk och kultur. Några av vittnesmålen återfinns i materialet.

I november 2023 lämnades slutbetänkandet *Aivan ko meitä ei olis ollukhaan – Som om vi aldrig funnits* över till då sittande kulturminister Parisa Liljestrand (M) i Pajala. Genom boken löper ett band av vittnesmål som berättar om olika erfarenheter av försvenskning. Mycket skiljer dem åt. Något de har gemensamt är dock att många upplever sig osynliggjorda. Att ens historia, kultur och språk inte räknas. Knappt finns. Men visst finns vi!

Det här studiecirkelmaterialet bygger på kommissionens arbete. Det är en del av en väg framåt för att förstå vad som har hänt, men också en chans att prata om vart vi står idag. Är det försoning med vår historia, varandra, staten och kyrkan som är nästa steg eller är det något annat som kommer härnäst?

Foto: Maja Kommunikation

Hoppas ni får en härlig tid tillsammans med det här studiecirkelmaterialet.

Hanna Aili
Projektledare

Vad är en studiecirkel?

En studiecirkel är en grupp av nyfikna människor som regelbundet möts för att tillsammans utforska och lära sig något nytt. Gruppen består ofta av tre till nio deltagare som samlas regelbundet. Hur ofta och på vilket sätt, digitalt eller på fysiskt, varierar och bestäms av gruppen.

Alla studiecirkel har en cirkelledare som vägleder gruppen. De som vill bli cirkelledare går en utbildning som rustar personen att hålla i demokratiska, goda samtal och skapa trygghet i gruppen.

Hur ni vill lära bestämmer ni gemensamt med stöd av studiecirkelmaterialet. Med samtal och reflektion i fokus skapar ni er studiecirkel tillsammans.

Om studiecirkelmaterialet

Det här är ett studiecirkelmateriale som ger nycklar in i de meänkielitalandes historia, språk och kultur. Fokus ligger på vad försvenskningssprocessen har inneburit för minoriteten. Förhoppningen är att ni efter studiecirkeln vill fördjupa er i minoritetens historia och kultur samt utforska språket.

Studiecirkelmaterialet kan ses som en karta för att hjälpa er orientera bland de resurser som finns om minoriteten tornedalingar, kväner och lantalaiset.

Mycket av underlaget har tagits fram specifikt för den här studiecirkeln. Detta hittar ni i den tillhörande textboken **No niin - Visst finns vi!**

Ibland hänvisar materialet till andra källor att utforska, framtagna av aktörer som arbetar med minoritetsfrågor. För dig som använder materialet digitalt klickar du på länkarna i dokumentet. Om du har materialet i din hand hittar du länkarna på sv.se/avdelningar/sv-goteborg/noniin eller genom att skanna QR-koden:

Förslag på studiecirkelns upplägg

Studiecirkeln består av sju träffar på tre studietimmar vardera. En studietimme är 45 minuter. Ni tar pauser efter gruppens behov men studiecirkelmaterialet har två pauser inlagda så det inte glöms bort.

Mellan tillfällena uppmuntras ni att förbereda er till nästa träff. Det kan vara att lyssna på en podd, läsa en text eller se ett klipp. Dessa är inte obligatoriska för att hänga med i studiecirkeln. Ni får som grupp avgöra hur ofta ni vill träffas för att få tid att ta till er information som ligger utanför det här studiecirkelmaterialet. Under första tillfället har ni utrymme att diskutera hur ni vill lägga upp studiecirkeln.

Meänkieli

De flesta träffar innehåller ett moment på meänkieli. Ni får som grupp välja hur mycket meänkieli ni vill integrera i studiecirkeln. Materialet innehåller ordlistor och diskussionsfrågor som hjälper er både att tala meänkieli och att reflektera över språket.

Vi kommer använda benämningen meänkieli genomgående i det här studiecirkelmaterialet. Det är den officiella benämningen och antaget som nationellt minoritetsspråk. I direktcitat använder vi dock oss av den benämning som personen i fråga har kallat sitt språk. Det kan till exempel vara tornedalsfinska eller finska.

Innehållsförteckning:

Första träffen: Vilka är vi?.....	s. 7
Andra träffen: De vuxnas hemliga språk.....	s. 10
Tredje träffen: En kort och en lång historia.....	s. 15
Fjärde träffen: Meänkieli - Vad är det?.....	s. 20
Femte träffen: Att inte få prata sitt modersmål.....	s. 26
Sjätte träffen: Vad är minoritetens kultur bortom språket?.....	s. 31
Sjunde träffen: Vart är vi på väg?.....	s. 35
För dig som vill fortsätta utforska.....	s. 39

FÖRSTA TRÄFFEN

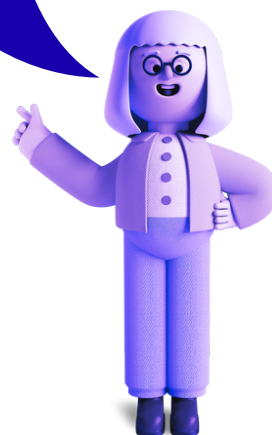
VILKA ÄR VI?

Vid det här tillfället kommer ni prata om vilka vi är. Både vilka ni på den här studiecirkeln är och vilka tornedalingar, kväner och lantalaiset är.

Under den sista studietimmen ges möjlighet att prata om hur ni vill lägga upp studiecirkeln och vilka ambitioner ni har med träffarna.

Dagens träff kan innehålla:

- Presentationsrunda och incheckning
- Smaka på meänkieli
- Övning 1 – Vart kommer vi ifrån?
- PAUS
- Övning 2 – Intervjua varandra
- PAUS
- Prata om upplägg på studiecirkeln och samtalsklimat

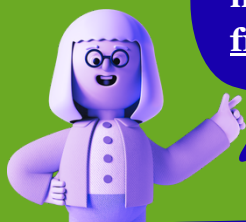
Om ni vill

- Förberedelse till nästa träff

Presentationrunda och incheckning

Låt alla presentera sig med hälsningsfras och namn. Antingen på meänkieli eller svenska. Berätta gärna också vad ni åt till frukost och vilka förväntningar ni har på studiecirkeln.

Smaka på meänkieli

För hjälp med uttal och fler hälsningsfraser besök [ISOEs frاسبok på meänkieli](#)

Det typiska sättet att presentera sig på meänkieli är att säga "vems man är"

Vill du presentera dig på meänkieli? Här är ett förslag:

Hei/Heippa/Heipähei	→	Hej
Moron/Huomenta	→	God morgon
Hyvvää päivää	→	God dag
Hyvvää iltaa	→	God kväll

Mie olen... → Jag tillhör...
Ex: Mie olen Ailin Hanna → Jag tillhör (släkten) Aili (mitt namn är) Hanna
Det går också att presentera sig med att säga:
Minun nimi oon... → Mitt namn är...

Hur gör vi på distans?
se sid 38

ÖVNING 1 - Vart kommer vi ifrån?

Under den här övningen får ni tillfälle att berätta var ni bor och vart ni kommer ifrån.

Vad ska vi göra?

Ställ er upp. Ni ska nu förhålla er till varandra i rummet som om det vore en karta. Utse vad som är nord, syd, öst och väst. Berätta för varandra vilken plats ni representerar och anpassa avstånden mellan er utifrån de faktiska geografiska förhållandena.

Övningen görs i **fyra** omgångar.

Omgång 1: Ställ upp er utifrån var ni bor idag.

Omgång 2: Ställ upp er utifrån var ni föddes någonstans.

Omgång 3: Utgå ifrån var ni bodde eller vill bo vid 23 års ålder.

Omgång 4: Var kommer era mor- eller farföräldrar ifrån?

Avsluta övningen med att låta var och en berätta lite om varför ni valt att gå den här studiecirkeln.

DAGS FÖR
PAUS

ÖVNING 2 - Intervjua varandra

Innan vi fortsätter den här studiecirkeln ska vi under den här träffen reda ut några begrepp som används i *Aivan ko meitä ei olis ollutkaan – Som om vi aldrig funnits* och i det här studiecirkelmaterialet.

Vad menas med minoritetens språkområde? Varför används de tre benämningarna tornedalingar, kväner och lantalaiset på minoriteten? Vad innebär assimilering och försvenskning?

Vad ska vi göra?

Läs faktarutorna 1–5 på sidan 5–8 i textboken. Där presenteras de definitioner som används i betänkandet.

Para ihop er två och två och turas om med att ställa varandra följande frågor:

- Känner du igen dig i definitionen av begreppen tornedalingar, kväner och lantalaiset?
- I vilka sammanhang känner du dig som närmast den meänkielitalande kulturen?
- Upplever du att försvenskningen har påverkat dig? På vilket sätt i så fall?

Avsluta med att prata i helgrupp:

- Väckte samtalet några frågor ni hoppas få diskutera mer under studiecirkeln?

**DAGS FÖR
PAUS**

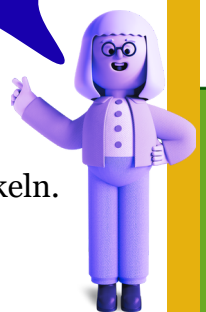
**Lägg de sista 45 minuterna
av den här träffen på att
prata om hur ni vill lägga upp
era träffar och förväntningar
på studiecirkeln.**

Titta igenom studiecirkelmaterialet och prata om:

- Något ni undrar över?
- Något ni vill lägga mer eller mindre tid på?
- Hur ofta vill ni träffas?

Avsluta den här träffen med att prata om vilket samtalsklimat ni vill ha i studiecirkeln.

- Vad är viktigt för att ni alla ska känna er trygga och för att göra cirkeln så rolig som möjligt?

Förberedelse till nästa träff

Proud to be Ummikko är en podd av Daniel Fjellborg där han intervjuar personer ur minoriteten som är ummikko - på meänkieli betyder det person som inte behärskar omgivningens språk.

Gå in på www.ummikko.se

Låt alla i gruppen välja ett avsnitt den vill lyssna på till nästa träff.

2 ANDRA TRÄFFEN

DE VUXNAS HEMLIGA SPRÅK

Under den här träffen pratar vi om vår personliga relation till meänkieli. Vad betyder språket för ens identitet, hur går en språkbytesprocess till och vad innebär det egentligen att vara ummikko?

Dagens träff kan innehålla:

- Incheckning
- Smaka på meänkieli
- Övning 1 – Vad är meänkieli för dig?
- PAUS
- Övning 2 – Varför språkbyte?
- PAUS
- Övning 3 – Är det viktigt att ta tillbaka språket?

Om ni vill

- Förberedelse till nästa träff

Incheckning

Det här är en övning ni kan börja varje träff med. Gå en runda och låt alla lyfta något de tänkt på sedan förra träffen och förväntningar på dagen. Stäm av hur ni mår idag. Låt det inte ta mer än 10 minuter. Sannolikheten är stor att ni kommer prata mer om ämnet under dagens träff.

Även om du inte kan meänkieli så finns det vissa vanliga uttryck som ändå går att slänga sig med. Hur skulle det kännas att använda några i studiecirkeln? Värt att göra ett försök?

No niin	—————>	Jaha, sådär ja
Voivoi	—————>	Oj oj, Ojdå
Huija	—————>	Kraftuttryck/förstärkning typ oj, vad hemskt
Fiini liike	—————>	Bra, härligt
Paskapraatit!	—————>	Skitprat!
Justhiin	—————>	Just, precis, på pricken
Olkhoot	—————>	Låt vara, "skit samma"
Sanoma niin	—————>	Vi säger så
Seku vain	—————>	För skojs skull
Niinkös?	—————>	Jasså, verkligen?
Villin hyvä	—————>	Jättebra!

**Smaka på
meänkieli**

“Se oon ollu kolon hiljasta meän perheessä, ei olen niin paljon sarrotnattu toisitten kans. Se oli maailmatun hiljasta. Ei ole niinku ollu kieltä. Mamma ja pappahaan ei koskhaan saarnanheet meän lapsitten kans meänkieltä. Sen net olit jossaki käsittänheet ette sitä sai niin hävestä.”

Ingrid, joka oon syntyny 1960:n luussa.

“Det har varit väldigt tyst i vår familj, man har inte pratat speciellt mycket med varandra. Det var förbannat tyst. Det har liksom aldrig funnits något språk. Mamma och pappa pratade ju aldrig meänkieli med oss barn. De hade ju förstått någonstans att det var så skambelagt.”

Ingrid, som är född på 60-talet

**DAGS FÖR
PAUS**

ÖVNING 1 – Vad är meänkieli för dig?

Idag är det många inom minoriteten som inte kan meänkieli. Andra förstår men pratar inte. Vissa kanske kan mer än de tror.

Språket har länge haft en central roll i minoritetskulturen. Hjärtespråket som de vuxna har skämtat, svurit och ojat sig på. I många familjer har det varit språket som de vuxna har pratat sinsemellan men aldrig med barnen. Oavsett om familjen bott i minoritetens språkområde eller om de flyttat därifrån.

Vad ska vi göra?

Dela upp er i par och diskutera:

- Hur har användningen av meänkieli sett ut i din familj?
- Vad betyder meänkieli för dig?

Om ni lyssnat på *Proud to be Ummikko* kan ni också diskutera poddens innehåll.

Avsluta övningen i helgrupp med att lyfta något som den andra i paret sa under ert samtal.

Foto: Jonas Nordqvist

DAGS FÖR
PAUS

ÖVNING 2 – Varför språkbyte?

Att inte kunna sina föräldrars eller mor- och farföräldrars språk är idag vanligt inom minoriteten. Men hur går ett språkbyte inom en minoritetsgrupp egentligen till? Under den här övningen ska ni undersöka hur en språkbytesprocess kan gå till. Börja med att läsa faktarutorna 1–4 på sida 9–11 i textboken.

**Hur gör vi
på distans?
se sid 38**

Vad ska vi göra?

Den här övningen heter fyra hörn. Titta på faktorerna till språkbyte i faktaruta 2. Bestäm vilket hörn som representerar vad. Ett hörn representerar faktorer på samhällelig nivå. Ett annat hörn representerar faktorer på minoritetsgrupps nivå. Ett tredje hörn representerar individnivå. Det sista och fjärde hörnet står för "Annat".

Övningen gör ni i tre omgångar. Det finns inga rätt eller fel och det är okej att byta hörn under en omgång om du ändrar dig. Om du inte har meänkieli i släkten kan du föreställa dig hur språkbytet kan ha gått till mer generellt.

Omgång 1:

Ställ dig själv frågan varför du kan eller inte kan meänkieli. Vad har störst inverkan på din situation. Är det på samhällsnivå, minoritetsgrupp-nivå, personlig nivå eller något annat. Ställ dig i ett hörn som representerar ditt val.

- De som vill får dela med sig av varför de ställde sig i det hörnet.

Omgång 2:

Gör samma sak igen. Den här gången är utgångspunkten vad du tror påverkade dina egna föräldrar mest. Välj en förälder om det gör valet enklare.

- På vilka sätt skiljer sig resultaten av den här omgången från den förra?

Omgång 3:

Sista omgången utgår från vad du tror påverkade dina egna mor-och farföräldrar mest. Välj en av dem om det gör valet enklare.

- På vilka sätt skiljer sig resultatet från de tidigare omgångarna?
- Ser ni några mönster eller olikheter mellan de olika omgångarna?
- Varför ser det ut så tror ni?

**DAGS FÖR
PAUS**

ÖVNING 3 – Är det viktigt att ta tillbaka språket?

Använd den sista tiden på den här träffen till att prata i helgrupp om vilken roll ni tycker meänkieli har för minoriteten idag.

- Är det viktigt att ta tillbaka språket?
- Vems uppgift är det i så fall?
- Finns det trösklar in i kulturen och språket?

För inspiration kan ni läsa två korta citat i textboken sida 12
Under samtalet får ni gärna rita och teckna på ett stort gemensamt papper.

Förberedelse till nästa träff

Denna övning rekommenderas ifall ni vill fördjupa er i frågan om minoritetens historia innan 1809 samt om tornedalingar, kväner och lantalaiset ska betraktas som ett urfolk.

Om ni vill

Till nästa träff kan ni då lyssna på meänraatiopoddens program *Rapporten som förändrar historieskrivningen* 1 och 2 med historikerna Lars Elenius och Curt Persson. Titta sedan på föreläsning om *Kvänernas historia* med Dick Harrisson, också historiker.

Rapporten som förändrar historieskrivningen 1
Rapporten som förändrar historieskrivningen 2
Dick Harrisson - Kvänernas historia

Vid nästa träff kan ni diskutera följande:

- Hur förhåller sig forskarna till källorna?
- Vilka slutsatser drar de och på vilka grunder?

3

TREDJE TRÄFFEN

EN KORT OCH EN LÅNG HISTORIA

Under det här tillfället ska vi prata om minoritetens historia. Det är en historia som för många är okänd. Inte bara för allmänheten utan även inom minoriteten. Vad vet vi om vår historia idag och vad kan vi säga med säkerhet? Hur påverkas synen på oss själva som minoritet beroende på vilken historia som lyfts fram? Det är vad den här träffen ska handla om.

Dagens träff kan innehålla:

- Incheckning
- Smaka på meänkieli
- Övning 1 – Minoriteten mellan två nationer
- PAUS
- Övning 2 - Den långa historien

Om ni vill

- Övning 3 – Ett viktigt årtal
- Förberedelse till nästa träff

Incheckning

Gå en runda och låt alla lyfta något de tänkt på sedan förra gången och förväntningar på dagens träff. Eller så stämmer ni av hur ni mår idag. Låt det inte ta mer än 10 minuter.

Sannolikheten är stor att ni kommer prata mer om ämnet under dagens träff.

Smaka på meänkieli

Ordspråk har en förmåga att fånga mentaliteten hos de som använder dem.

- Känner ni igen uttrycken nedan?
- Används de fortfarande?
- Vad tycker ni att de säger om kulturen hos den meänkielitalande befolkningen?

Pitkä ko nälkävuosi

→ Långt som ett hungerår

Haaparanta näkky

→ Svagt kaffe (man ser botten)

Niinku täi tervassa

→ Som en lus i tjära (att någon är långsam)

Ei se nimi pillaa ihmistä jos ei ihminen nimeä

→ Namnet förstör inte människan om inte människan förstör namnet

Ko tekkee vähän päivässä sitä tullee paljon viikossa

→ Om man gör lite varje dag så blir det mycket på en vecka

Ei siltä saa vaatia enämpi ko sille oon annettu

→ Man får inte begära mer av personen än den är kapabel till

Tyhmä ei huomaa ja viisas ei mainitte

→ Den dumme märker inte och den smarte nämner inget

“Niin Oven äitin isälä ko isän isälä oli poromerkit, joissa oli ”uhkalaila poroja”. Hänen isänsä otti poromerkin halthuun hänen isältä. Poroja hoiti kaks saamelaista velimiestä. Perheelä oli pitkhään likheiset välit saamelaisheen perheesheen. [...] Sitte sitä sai ottaa niin paljon kallaa ko halusi, ko kalasaalis oli suuri. Kalastus oli pääelinkeino ja vieressä olevassa järvessä kalastethiin haukia, affenta, maetta ja tammukkaa. Kyläläiset kalastit ympäri vuoen. Talvela kalastethiin verkoila jään alla.”

Ove, joka oon syntyny 1940:n luussa.

“Både Oves morfar och farfar hade renmärke med ”en hel del renar”. Hans far tog över renmärket efter sin far. Renarna sköttes av två samiska bröder. Familjen hade nära band med den samiska familjen under lång tid [...] Vissa perioder åkte hela byn upp till sjöar i området och drog not. Man fick sedan ta så mycket fisk man ville ha, eftersom fångsten var riklig. Fisket var basnäringen och i den närbelägna sjön fiskade man gädda, abborre, lake och laxöring. Byborna fiskade året om. På vintern lade man nät under isen.”

Ove, som är född på 1940-talet

DAGS FÖR
PAUS

ÖVNING 1 – Minoriteten mellan två nationer

År 2000 erkändes Tornedalingar som en av fem nationella minoriteter i Sverige. Samtidigt fick meänkieli status som nationellt minoritetsspråk. Den historia som ofta lyfts i och med detta erkännande börjar år 1809 då Sverige förlorar sin östra landsända, Finland, till Ryssland. När gränsen drogs längs Torneå- och Muonioälv delade den upp samhällen i två. Vissa fann sig bosatta i ett land där finskan blev majoritetens språk. De som bodde i svenska Tornedalen däremot pratade nu ett minoritetsspråk i Sverige.

Att börja historieskrivningen 1809 kan ses som minoritetens korta historia. Under den här övningen ska ni få prata om vad som påverkade tornedalingar, kväner och lantalaiset efter 1809.

Vad ska vi göra?

Börja med att tillsammans lyssna på Meänraatiopodden. Här får ni också lite mer bakgrund till kommissionens arbete.

Vår historia 1 - Gränsen delade folket och vi blev svenskar och ryssar 1809

Efter gränsdragningen 1809 var det flera faktorer som kom att bli viktiga i statens försvenskningspolitik. Några av dessa beskrivs i faktarutorna 1–3 i textboken. De är exempel på idéströmningar och samhällsomvandlingar som kom att påverka minoriteten extra mycket.

Läs faktarutorna 1–3 i textboken sida 14–15.

Dela upp er i par och diskutera hur dessa tre historiska faktorerna kan ha påverkat människorna i Tornedalen och Malmfälten.

- Hur tror ni att nationalismens idéer påverkat hur de meänkielitalande ser på sig själva?
- Vilken syn på Finland har ni haft i er familj? Hur har bilden påverkat dig och har den förändrats genom åren?
- Vilka samhällsidéer eller politiska beslut påverkar minoriteten idag?

Avsluta med att alla par får lyfta något de pratat om i helgrupp

**DAGS FÖR
PAUS**

ÖVNING 2 – Minoritetens långa historia

Den här övningen ser olika ut beroende på om ni valt att fördjupa er i det här temat eller inte. Ni som gjort den förberedande uppgiften och lyssnat på *Rapporten som förändrar Historieskrivningen* och Dick Harrissons föreläsning om kväner till denna träff kan prata med varandra utifrån frågeställningarna i den övningen. Se sida 14.

Läs även faktaruta 4 i textboken: *Vad är ett urfolk?*

Ni som valt att inte göra den förberedande uppgiften till den här träffen ska nu få chansen att själva reflektera över minoritetens långa historia.

Vad ska vi göra?

Läs först *Text till övning 2* på sida 17 i textboken.

Titta tillsammans på Informationsfilm om kväner

Gå in på Forum för levande historia och ladda ner boken Varken finne eller svensk och läs under rubriken *Urfolk?* sida 96–97

Skriv sedan ner dina tankar kring dessa frågor.

- Hur ser du själv på minoritetens långa historia?
- Vad innebär historien för din egen identitet?
- Hur ser du på frågan om att minoriteten borde räknas som urfolk?

Spela gärna musik i bakgrunden när ni skriver. Varför inte något från Tornedalen?

Foto: Jonas Nordqvist

ÖVNING 3 - Ett viktigt årtal

Tornedalingar, kväner och lantalaisets historia är för många en okänd del av Sveriges historia. När historia skrivs är det ofta den rådande maktens historia som nedtecknas och utifrån de styrandes perspektiv. Det är en anledning till att tornedalingar, kväners och lantalaisets historia inte har forskats på i så stor utsträckning. Framförallt finns det få böcker som ger en bra översikt om minoritetens historia.

Forum för levande historia släppte våren 2025 ett nytt undervisningsmaterial om Sveriges fem nationella minoriteter. Där finns en tidslinje med nedslag i minoritetens historia.

Vad ska vi göra?

Dela upp er i grupper på 3–4 personer.

Gå in på Forum för levande historias sida för de nationella minoriteterna och ta fram tidslinjen för Tornedalingar.

Tidslinje - Tornedalens historia

Läs igenom texterna i tidslinjen tillsammans. Diskutera i gruppen.

- Vilka delar av historien är kända för er sedan tidigare?
- Är det något av nedslagen som förvånar er?

Välj ett nedslag och gör en googling på vad som står där. Vad är det första ni får fram?

Presentera vad ni hittar för de andra i studiecirkeln.

Förberedelse till nästa träff

Kan någon du känner meänkieli?

Prata med personen och fråga om hen har något favoritord eller uttryck som du kan få lära dig.

Dela med er på nästa träff.

4

FJÄRDE TRÄFFEN

MEÄNKIELI - VAD ÄR DET?

Vid det här tillfället fokuserar vi på meänkieli som ett finskt-ugriskt språk. Vi pratar om vad som är typiskt för meänkieli, vad skiljer det från finska och hur ni ser på språkets status idag?

Dagens träff kan innehålla:

- Incheckning
- Övning 1 – Meänkieli erkänns som ett eget språk
- PAUS
- Smaka på meänkieli
- PAUS
- Övning 2 – Det talade språket

Om ni vill

- Övning 3 – Upptäck ISOFs språkpaket för ungdomar
- Förberedelse till nästa träff

Incheckning

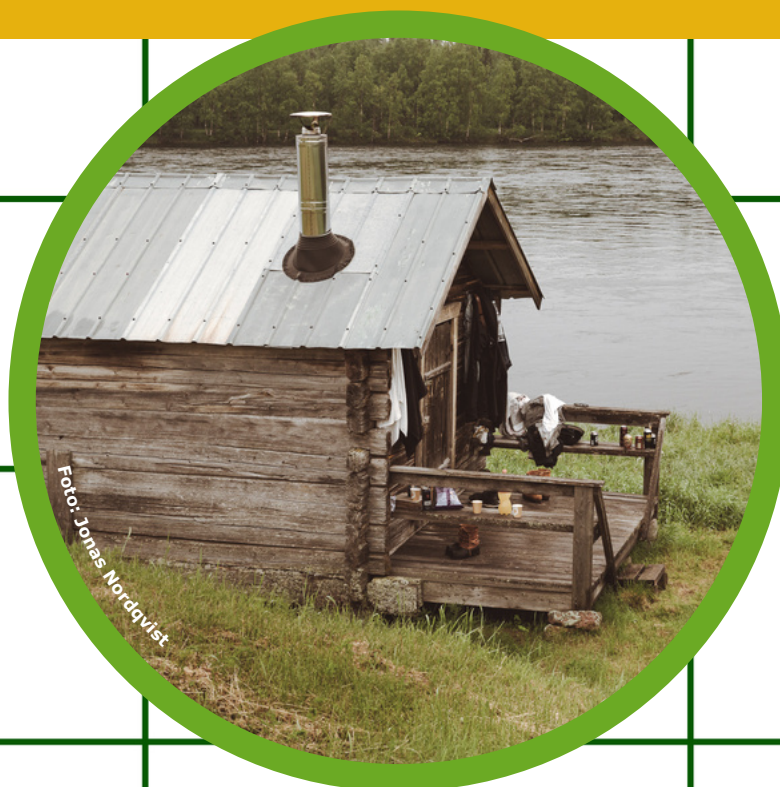
Gå en runda och låt alla lyfta något de tänkt på sedan förra gången och förväntningar på dagens träff. Eller bara stäm av hur ni mår idag. Låt det inte ta mer än 10 minuter. Sannolikheten är stor att ni kommer prata mer om ämnet under dagens träff.

“1980:n luussa, ko meänkieli sai renäsansin ja meänkielestä saarnathiin enämpi yhtheiskunnassa, se muistaa Thomas kunka hänen täti kerran sano: ”No, häätyykös tuota taasen traakata ylös. Nythään met olema ruottalaisia, nyt pittää ruottia saarnata, eikä tuon kolon kielen kans värkätä.” Thomas uskoo ette se tykkäsi niin, ko hään oli ollu niitä, joita lapsena rangastethiin meänkielen saarnaamisesta. Tämä varmasti herätti tuskaisia muistoja ja repi haavoja ylös siltä aijalta ko net ei itte saanheet ommaa kieltä saarnata.”

Thomas, joka oon syntyny 1950:n luussa.

“På 1980-talet när meänkieli fick en renässans och det talades mer om meänkieli i samhället, så minns Thomas hur hans moster en gång sa att: ”Nå, måste man dra upp det där nu igen. Nu är vi ju svenskar, nu ska det pratas svenska och inte hålla på med det där fula språket.” Thomas tror att hon tyckte så för att hon varit en av dem som blivit bestraffad för att hon talat meänkieli som barn. Säkerligen väckte detta upp smärtsamma minnen och rev upp sår från en tid då de själva inte fick tala sitt språk.”

Thomas, som är född på 1950-talet

ÖVNING 1 - Meänkieli erkänns som ett eget språk

Meänkieli är sedan 2000 erkänt som nationellt minoritetsspråk i Sverige. Ändå är det många som fortfarande säger till exempel tornedalsfinska eller kallar sitt språk "inte riktig finska".

Under den här övningen ska ni få prata om hur det kan komma sig.

Vad ska vi göra?

Börja med att tillsammans lyssna på Meänraatiopodden.

Vår historia 8 – Vägen till meänkieli öppnades för 45 år sedan

Läs sedan faktarutorna 1–3 i textboken sida 20–21.

Dela upp er i par och prata om vad ni tycker om begreppet meänkieli.

- Vad tycker ni språket signalerar?
- Har det förändrats över tid?
- Varför tror ni att arbetet med att höja statusen för språket varit ifrågasatt?

Foto: Hanna Aili

DAGS FÖR
PAUS

Smaka på meänkieli

Några exempel på när meänkieli
och finska skiljer sig åt.

Meänkieli

Finska

Svenska

Billi

Auto

Bil

Taattori

Tietokone

Dator

Äpyli

Omena

Äpple

Heti

Pian

Snart

Varsin

Heti

Genast

Heittää

Lopettaa

Stopp

Viskata

Heittää

Kasta

Menehtyä

Pyörtyä

Svimma

Kuola

Menehtyä

Avlida

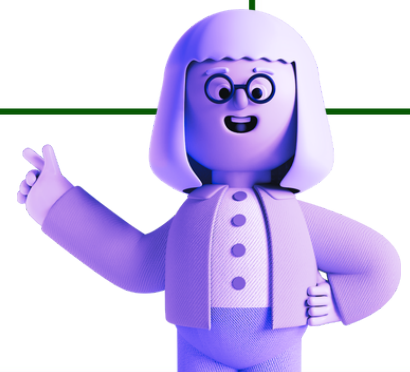
Pyörtyä

Eksyä

Att gå vilse

Kommer ni på några fler exempel?
Fick ni några favoritord från
någon meänkielitalande?

Skriv ner orden i listan.

ÖVNING 2 - Det talade språket

Under den här övningen ska ni få prata om vad det innebär att meänkieli framförallt är ett talat språk. Idag skrivs många olika typer av texter på meänkieli men i jämförelse med större språk är det fortfarande få som skriver på språket.

Hur gör vi
på distans?
se sid 38

Vad ska vi göra?

Läs faktarutorna 4–5 i textboken sida 22.

Den här värderingsövningen heter Linjen. Tänk er att det går en linje genom rummet. Vid ena väggen betyder linjen "JA, jag håller helt med!". Vid den andra väggen betyder linjen "NEJ, jag håller inte alls med". Däremellan är en skala. Med hjälp av linjen kommer ni svara på några påståenden genom att ställa er på den plats som representerar ert svar. Var noga med att det inte finns något rätt eller fel svar. Efter varje påstående ber cirkelledaren någon berätta om varför hen står där den står.

PÅSTÅENDEN:

1. Svenska har högre status än meänkieli
2. Meänkieli har högre status än finska
3. Meänkieli har fått en högre status sedan det erkändes som nationellt minoritetsspråk
4. Det är bra att meänkieli standardiseras
5. Det är fler i min omgivning som säger att de pratar "inte riktig finska" än de som säger att de pratar meänkieli.

Om ni vill

ÖVNING 3 - Upptäck ISOFs språkpaket för ungdomar

Ungdomssidan meänkieli

Gå in på Institutet för språk och folkminns sida för ungdomar och klicka dig runt. Något som fastnar som du skulle vilja gå tillbaka till?

Förberedelse för nästa träff

Välj var sitt vittnesmål av de nio rösterna från arbetsstugan som finns i *Vår sanning och verklighet*. Kapitel 2 *Att lämna sitt hem – erfarenheter från arbetsstugan*.

Länk till boken: [Som om vi aldrig funnits - Vår sanning och verklighet](#)

Innan ni börjar läsa:

En del av vittnesmålen som kommissionen lämnade in beskriver grova bestraffningar mot barn. De är många gånger jobbiga att läsa. Vi har ändå valt att ta med dem i det här studiecirkelmaterialet. Deras berättelser säger mycket om hur hårt den svenska staten och kyrkans språkpolitik slog mot de meänkielitalande barnen.

Vanliga ord / Tavalista sanoja:

MEÄNKIELI | SVENSKA

ja	→	och
olla	→	att vara
ei	→	Nej, inte
Ja, jo, kyllä	→	Ja
joka	→	som
ette	→	att
tämä	→	den här, det här
mutta	→	men
ko	→	då, än, såsom, som
tulla	→	att komma
kans	→	också
saattaa	→	att förmå, kunna
kaikki	→	allt
kaikin	→	alla
heti	→	snart
nyt	→	nu
justiin	→	Just, precis, på pricken

Foto: Jonas Nordqvist

Foto: Jonas Nordqvist

Foto: André Larsson Flyborg

5

FEMTE TRÄFFEN

ATT INTE FÅ PRATA SITT MODERSMÅL

Under det här tillfället ska vi prata om försvenskningens främsta redskap. Skolan.

Hur såg egentligen förbudet mot att prata meänkieli ut och hur upplevde barnen språkförbudet?

Vi ska också prata om vilken typ av plats arbetsstugan var och hur det kunde vara att gå där.

Träffen avslutas med att prata om rasbiologin som till viss grad möjliggjordes av skolans representanter.

Dagens träff kan innehålla:

Om ni vill

- Incheckning
- Övning 1 – Förbud mot att prata meänkieli i skolan
- PAUS
- Övning 2 – Att inte tappa bort sig själv
- PAUS
- Övning 3 – Ras och språk kopplas ihop till dubbel skam
- Smaka på meänkieli
- Förberedelse till nästa träff

Incheckning

Gå en runda och låt alla lyfta något de tänkt på sedan förra träffen. Eller bara stäm av hur ni mår idag. Ni kan även prata om hur ni ser på dagens ämne. Det kan bli extra viktigt att vara inlyssnande och föra ett respektfullt samtal när det för många kan vara ett jobbigt ämne att prata om.

ÖVNING 1 – Förbudet mot att prata meänkieli i skolan

Från 1888 in på 1960-talet var det, i olika grad, förbjudet att prata meänkieli i skolan. Vad reglerna sa och vad som faktiskt rådde överensstämmer dock inte alltid. Vissa lärare tillät en del meänkieli i skolan under förbudet. Andra upprätthöll förbudet även efter att det tagits bort.

Hur kommer det sig att förbudet mot att tala meänkieli levde kvar så länge i skolan? Vilket handlingsutrymme hade elever, föräldrar, lärare och lokala företrädare när det kom till normen att det var svenska som skulle gälla i skolan? Något rätt och enkelt svar finns inte men under den här övningen ska ni få resonera kring de frågorna.

Vad ska vi göra?

Börja med att tillsammans lyssna på Meänraatiopodden.

Vår historia 10 – Kyrkans språkpolitik var till en del skarpare än statens

Läs sedan faktarutorna 1–6 på sida 24–27 i textboken.

Skriv ner frågorna nedan på lappar som klipps ut och lägg dem i en skål eller motsvarande. Skicka burken runt bordet så att var och en får dra upp en lapp och läsa frågan högt. Resonera kring frågan tillsammans i gruppen.

Frågor:

1. Borde föräldrar ha sagt ifrån om de ville att barnen skulle tala meänkieli?
2. Var det bra att barnen fick lära sig svenska i skolan?
3. Borde skolöverstyrelsen anmärkt på de skolor där språkförbudet upprätthölls?
4. Borde lärarna ha påpekat för varandra att det inte var förbjudet att prata meänkieli?
5. Borde riksdagen ha uppmärksammat att språkförbudet fortfarande rådde?
6. Hur kan eleverna idag uppmuntras att prata mer meänkieli i skolan?

DAGS FÖR
PAUS

ÖVNING 2 – Att inte tappa bort sig själv

Omkring 5 500 barn vistades under en 50 års period på arbetsstuga i minoritetsområdet under 1900-talets första hälft. Den här övningen handlar om deras erfarenheter. Berättelser som många av dem tidigare har haft svårt att dela med sig av och få velat lyssna på. Vi går in på vad arbetsstugan var för typ av inrättning och betydelsen av att det var en sluten miljö.

Vad ska vi göra?

Börja med att tillsammans lyssna på Meänraatiopodden.

Vår historia 6 – Arbetsstugan kunde vara räddningen eller värsta plågan

Läs sedan faktarutorna 7–8 i textboken sida 28.

Sätt er i par. Har ni läst ett vittnesmål ur *Vår sanning och verklighet*?
Börja i så fall med att berätta för den andra om vad som stod där.

Fortsätt prata om hur tiden på arbetsstuga kan ha påverkat barnen.
Både under tiden de gick där och efteråt.

- Vad gick de miste om?
- Vad fick de med sig?

Avsluta övningen med att varje par får lyfta något ni pratat om i helgrupp.

“Meänkielen saarnaamisesta tuli koloa. Lapset pölkäsit ette net suututtaisit koulunopettajaa eli saisit rangastuksen, niin net tehit parhauen saarnaamhmaan ruottia. Sehään häätyy olla kauhean kolo kieli, ko met emmä saanheet saarnatakhaan sitä.”

Hans, joka oon syntyny 1930:n luussa

”Det blev fult att prata meänkieli. Barnen var rädda för att göra läraren arg eller bli bestraffade så de försökte sitt bästa att prata svenska. Det måste ju vara ett hemskt fult språk om vi inte ens får tala det.”

Hans, som är född på 1930-talet

DAGS FÖR PAUS

ÖVNING 3 – Rasbiologi och språk kopplas ihop till dubbel skam

Skam är ett återkommande ord när människor vittnar om hur försvenskningsspolitiken och rasbiologiska idéer har påverkat dem. Det är en stark känsla som påverkar individer på olika sätt. Under den här övningen ska ni få reflektera kring vad skam kan ha fått för konsekvenser för minoriteten.

Vad ska vi göra?

Börja med att tillsammans lyssna på Meänraatiopodden.

Vår historia 9 – Rasbiologin gjorde oss till en lägre ras

Läs faktarutorna 9–10 i textboken på sida 29.

Ta några minuter för er själva. Skriv ner dina tankar utifrån följande fyra frågor:

1. Vad är din relation till skam?
2. Hur kan skam påverka självkänsla?
3. Hur kan skam påverka relationer?
4. Vilka känslor kan skam leda till?

Diskutera sen i helgrupp:

Hur tror ni att skam har påverkat de meänkielitalande som grupp historiskt?
Hur påverkar skam minoriteten idag?

Förberedelse till nästa träff

Ta med något nästa gång som får dig att känna dig nära den meänkielitalande kulturen. Till exempel en berättelse, musik, ett föremål, ett youtubeklipp eller kanske något att äta. Du kan också lyfta en mentalitet eller ett fenomen du förknippar med kulturen. Under den sjätte träffen ska du få prata om varför det du valt känns viktigt för dig.

**Smaka på
meänkieli**

VANHANPOJAN LAULU

Gammelungkarlens visa

Att som barn växa upp på arbetsstuga innebar att gå miste om hemmets språk och kultur under stora delar av året. Även vaggvisor. Denna barnvisa har sjungits i många hem i det meänkielitalande området. Lyssna på Sisarets inspelning här.

*Piippu, piippu
kukkaro ja piippu
vanhan pojan tavarat
on kukkaro ja piipu*

*Viulu, viulu,
ravistunnut viula
vanhan pojan mööpelit
on ravistunnut viulu*

*Kiulu, kiulu
ämpari ja kiulu
vanhan piian tavarat
on ämpari ja kiulu*

*Kiikkuu, kiikkuu,
kissanpoika se kiikku
vanhan piian olkapäille
pikku kiini se kiikkuu*

*Pipa, pipa
tobakspung och pipa
är en ungkarls bästa saker
tobakspung och pipa*

*Fiolen, fiolen
den gamla spruckna fiolen
är en ungkarls bästa möbel
den gamla spruckna fiolen*

*Kärna, kärna
ämbare och kärna
är en gam'mös bästa saker
ämbare och kärna*

*Klänger, känger,
lilla missen den klänger
upp på gam'möns axlar
lilla missen den klänger*

Trad. Bärare: Signe Torneus. Kengis 1903–1988.

Ur Hasse Alatalos bok

Nurmen lintu : lauluja ja tansikappallheita Pohjoisruottin suomiseutuissa 1677–1988.

Ängens fågel: visor och låtar i Norrbottens finnbygder 1677–1988.

Visan spelades in av Sisaret 1983 i studion Ton i norr som drevs av *Bengt Granberg* i Pajala. Gruppen Sisaret bestod av *Mona Mörtlund*, *Gun Olofsson*, *Astrid Kruukka* och *Pia Kruukka*.

Nu har deras sånger digitaliserats och Studieförbundet Vuxenskolan har fått lov att använda Vanhanpojan Laulu i den här studiecirkeln. Sisarets version skiljer sig något från den som Hasse nedtecknat. Så som det ofta är med traditionella visor.

**Har du något
barndomsminne som
känns typiskt för den
meänkielitalande
kulturen?**

6

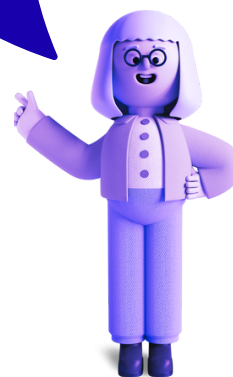
SJÄTTE TRÄFFEN

VAD ÄR MINORITETENS KULTUR BORTOM SPRÅKET?

Under det här tillfället ska vi prata om minoritetens kultur och kulturarv. Vad är det som kännetecknar tornedalingar, kväner och lantalaiset som grupp om vi bortser ifrån språket? De där kulturella dragen som gör att vi förstår varandra, känner igen oss och hittar gemenskap. Bortom språket.

Dagens träff kan innehålla:

- Incheckning
- Övning 1 – Vad är minoritetens kultur för oss?
- PAUS
- Övning 2 – Försvenskningen och kulturen
- PAUS
- Övning 3 – Lista kulturarvet

Om ni vill

- Förberedelse till nästa träff

Incheckning

Gå en runda och låt alla lyfta något de tänkt på sedan förra träffen. Eller bara stäm av hur ni mår idag. Vad är era förväntningar på dagens träff? Låt inte incheckningen ta mer än 10 min.

“Lapsuudesta Ingvar muistaa ette niitä tuli tunturilaisia ashuun kylän taloissa (Pajalan kunnassa). Hänen äijäfaarilaki oli kestiä. Ingvar muistaa ette tunturilaiset tulit vielä 1950:n luussa, mahdollisesti vielä 1960:n luun alkupuolela. ”Se oli vähän erilaiset aijat”, Ingvar päättää. Niitä taloja, jotka otit saamelaiset vasthaan, sanothiin ”väärtiksi”.”

Ingvar, joka oon syntyny 1950:n luussa.

“Från sin barndom minns Ingvar att det kom fjällsamer och bodde i gårdar i byn (Pajala kommun). Även hans farfar hade inneboende. Ingvar minns att fjällsamerna ännu kom på 1950-talet, möjligtvis något år in på 1960-talet. ”Det var lite annorlunda tider”, konstaterar Ingvar. Man kallade gårdarna som tog emot samerna för ”väärtia” (meänkieli: värdar).”

Ingvar, som är född på 1950-talet.

ÖVNING 1 – Vad är minoritetens kultur för oss?

Att peka ut vad som är typiskt för en kultur är ingen lätt sak. Precis som med alla kulturer har de grupper som levt och verkat i ett område inspirerats och lånat av varandra.

Är det sikfiske med håv från pator, att plocka hjortron och älgjakten?

Är det bilbingo, pimpeltävling och tornedalsrallyt?

Är det bastu, renar och dopp i kopp?

Är det buffliga män, strävsamma kvinnor och nolltolerans för svammel?

Kanske kan ni i studiecirkeln reda ut vad som är typiskt inom kulturen för er?

Vad ska vi göra?

Gå laget runt och låt alla som vill berätta om något som den förknippar med minoritetens kultur. Det kan vara ett kulturuttryck som musik, litteratur eller film. Ni kan också lyfta ett sätt att vara mot varandra eller fenomen ni förknippar med kulturen. Spela gärna upp musik, visa filmklipp eller bjud på något ätbart om det passar.

Prata sedan vidare om vad minoritetens kultur är för er. Ni kan utgå ifrån följande tre frågor:

- Har ni olika erfarenheter beroende på vilken del av det mångkulturella området ni har koppling till?
- Är det något ni saknar när ni inte är i Tornedalen eller Malmfälten?
- Finns det något som ni tycker kan vara problematiskt med minoritetens kultur?

DAGS FÖR
PAUS

Foto: André Larsson Flyborg

ÖVNING 2 – Försvenskningen och kulturen

Sannings- och försoningskommissionens rapport tar upp ett antal aspekter på hur minoritetsområdet har försvenskats på andra sätt än språkbytet. Under den här övningen får ni chans att diskutera er egen relation till några av dessa.

Vad ska vi göra?

Läs faktarutorna 1–5 i textboken på sidan 31–33

Dela upp er i grupper på 3–4 personer.

Välj individuellt en av faktarutorna 2–5.

Berätta för de andra i gruppen vad du tänker kring det som står där.

- Är du direkt berörd?
- Något som förvånar dig?
- Hur tror du det påverkar minoriteten idag?

När alla berättat om den ruta de valt öppnar ni upp för diskussion.

**DAGS FÖR
PAUS**

ÖVNING 3 – Lista kulturarvet

Idag är det fortfarande få i majoritetssmahället som känner till tornedalingar, kväner och lantalaiset. Att känna sig osynliggjord var något som många vittnade om till kommissionen. Ett sätt att synliggöra tornedalsk kultur är att få med olika traditioner på listor över kulturarv. Under den här övningen ska ni få lista vilka kulturarv ni tycker borde vara med på en sådan lista.

Vad ska vi göra?

Läs faktaruta 6 i textboken sida 34.

Gå sedan in på Levande kulturarv och sök på Tornedalen.

Vad får ni upp? Håller ni med om att de kulturarven är levande bland tornedalingar, kväner och lantalaiset?

Ni ska nu få komplettera listan med sådant ni tycker ska finnas med.

Ta fram post-it lappar. Sätt er var för sig och skriv ner så många kulturarv ni kan komma på. Ett kulturarv per lapp. Skriv i fem minuter.

Sätt sedan upp lapparna på en vägg och försök gruppera lappar med samma eller liknande kulturarv. Välj tre kulturarv som fått många lappar och motivera tillsammans varför dessa ska finnas med på listan över viktiga kulturarv.

**Hur gör vi
på distans?
se sid 38**

SJUNDE TRÄFFEN

VART ÄR VI PÅ VÄG?

Det är dags att prata om vad som händer nu, efter sannings- och försoningskommissionens arbete. Vad kan försoning innebära? Vill vi ens försonas?

I betänkandet Aivan ko meitä ei olis ollukhaan – Som om vi aldrig funnits finns förslag på hur arbetet kan tas vidare. Men vad tycker ni?

Dagens träff kan innehålla:

- Incheckning
- Övning 1 – Ansvar och försoning
- PAUS
- Övning 2 – Vad ska vi göra nu?
- PAUS
- Utcheckning

Under den här träffen ska ni också få utvärdera studiecirkeln och prata om en eventuell fortsättning.

Incheckning

Gå en runda och låt alla lyfta något de tänkt på sedan förra träffen. Eller bara stäm av hur ni mår idag. Vad är era förväntningar på dagens träff? Låt inte incheckningen ta mer än 10 min.

ÖVNING 1 - Ansvar och försoning

I slutändan handlar kommissionens arbete om svenska staten och kyrkan kan anses vara ansvariga för de kränkningar många ur minoriteten upplevt och hur försvenskningsspolitiken påverkat tornedalingar, kväner och lantalaiset som grupp. Under den här övningen ska ni få reflektera över hur ni ser på ansvar och upprättelse för den politik som fördes.

Vad ska vi göra?

Läs faktarutorna 1–3 i textboken på sida 36–38.

Sätt er var för sig med penna och papper och skriv dina tankar kring frågorna nedan. Du behöver inte svara på alla och det går bra att skriva något helt annat på temat. Lyssna gärna på musik från Tornedalen för att komma i stämning.

- Vad skulle en ursäkt från svenska staten och kyrkan betyda för dig?
- Har du personligen något behov av upprättelse eller försoning? Hur skulle det i så fall se ut?
- Finns det andra ur minoriteten som du tror skulle vilja ha upprättelse? På vilket sätt?
- Hur kan staten och svenska kyrkan ta ansvar för det som skett?

Avsluta övningen med att de som vill får dela med sig av något de skrivit.

**DAGS FÖR
PAUS**

”Kyllä sitä oon jättäny net ikävät ajatukset kauon aikaa [...] Ei sitä halva rahalista hyvitystä, mutta ei se haittas jos ottas selvile jos valtio oli takana. Tarttis tulla reilu antheeksipyyntö ja oorninki selitys ja tunnustus. Kuas se oon takana ja miksis? Olletikki miksis. Se pittää olla reheline antheeksipyyntö. Senhään saattaa vaatia, mutta emmie usko ette net hyäksyvä sitä ...”

Sture, oon syntyny 1940:n.

“Nog har man lämnat tråkiga tankar för länge sedan [...] Inte vill man ha någon ekonomisk compensation, men det skulle inte göra något om man utredde om staten ligger bakom. Det borde komma en rejäl ursäkt och en ordentlig förklaring och ett erkännande. Vem ligger bakom och varför? Särskilt varför. Det ska vara ett ärligt förlåt. Man kan ju kräva, men inte tror jag de går med på det ...”

Sture, född i slutet på 1940-talet

ÖVNING 2 – Vad händer nu?

Vad är det viktigaste ni som grupp har fått med er under den här studiecirkeln?
Hur skulle det kunna spridas till fler? Det ska ni nu få ta reda på.

Vad ska vi göra?

Sätt er två och två. Prata om vad ni har fått lära er och hur studiecirkeln har varit som helhet. Var det som ni hade förväntat er eller blev det något annat?

Skriv ner några punkter med saker som ni önskar fler fick ta del av. Det kan vara riktat till andra i minoriteten eller till majoritetssamhället. Ni bestämmer.

Diskutera i helgrupp vad ni skrivit ner. Finns det punkter ni har gemensamt eller som liknar varandra?

Välj en punkt som ni önskar sprida till fler och gör en handlingsplan för hur det skulle kunna ske. Utgå ifrån frågorna:

Mikä, Mitä?	—>	Vad?
Miksi?	—>	Varför?
Kunka?	—>	Hur?
Kuka, Kukka?	—>	Vem?
Koska?	—>	När?

**DAGS FÖR
PAUS**

Utcheckning

Nu är det dags att avrunda den här studiecirkeln.

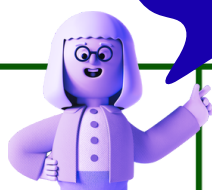
Gå en runda och låt alla lyfta något ni tar med er från den här studiecirkeln.

Öppna upp för frågan om det är några som vill fortsätta att ses nästa termin.

Är det något från den här studiecirkeln ni skulle vilja fördjupa er i eller är det något helt annat ni skulle vilja lära er mer om tillsammans?

Ni som vill fortsätta är välkomna att höra av er till ert lokala SV kontor så hjälper Studieförbundet Vuxenskolan till med det praktiska.

**Nu är studiecirkeln slut.
Tack för att ni har varit
med!**

ÖVNINGAR PÅ DISTANS

1

Cirkelledaren öppnar google maps och delar skärmen med övriga deltagare. Istället för att röra er i rummet markerar cirkelledaren deltagarnas platser på kartan.

Omgång 1: Skriv in platsen i sökfältet och spara platsen som "Favorit"

Omgång 2: Spara platsen som "Stjärnmärkt".

Omgång 2: Spara platsen som "Resplaner"

Omgång 3: Spara platsen som "Vill besöka"

När alla platser är markerade går ni tillbaka till ursprungsläget.

Ni ska då få upp alla markerade platser och se hur ni förhåller er till varandra.

Övningen fungerar bäst om kartan inte har några sparade platser sedan tidigare.

2

Alla tar fram papper och penna och ritar en fyrkant. Markera hörnen med alternativen ovan. Istället för att ställa sig i ett hörn skriver ni era val på pappret. Efter varje omgång frågar cirkelledaren om någon vill dela med sig av sitt val. När några berättat frågar cirkelledaren om någon har bytt hörn under omgången.

Diskutera frågorna på sida 13 i studiecirkelmaterialet efter varje omgång.

4

Cirkelledaren har i förväg förberett en undersökning på mentimeter.com. En så kallad "Scales". På en sida har cirkelledaren lagt in påståendena nedan. Under övningen delar cirkelledaren undersökningen på sin skärm. Deltagarna går in på menti.com, fyller i koden som visas högst upp på cirkelledarens skärm och ger sina svar.

Ni får nu upp ett snitt på vad ni alla har svarat. Diskutera resultatet. Är det något som förvånar er eller är det väntat. Varför?

6

Cirkelledaren har i förväg förberett en undersökning på mentimeter.com. Ett så kallad "Word Cloud". På sidan har cirkelledaren ställt frågan "Vad är minoritetens kulturarv för dig". Under övningen delar cirkelledaren undersökningen på sin skärm. Deltagarna går in på menti.com, fyller i koden som visas högst upp på cirkelledarens skärm och ger sina tre exempel på kulturarv de tycker borde vara med på listan.

Utifrån era svar väljs tre kulturarv ni tycker ska vara med på listan. Motivera varför.

7

När ni börjar på handlingsplanen öppnar cirkelledaren ett dokument i google drive eller motsvarande. Dokumentet delas med övriga deltagare så alla kan hjälpas åt att skriva handlingsplanen.

FÖR DIG SOM VILL FORTSÄTTA UTFORSKA

Väckte studiecirkeln mersmak? Här kommer tips på källor att ösa ur för den som vill veta mer om och ta del av kultur, språk och historia från tornedalingar, kväner och lantalaiset.

Det finns mycket att ta del av för den som är intresserad. Öppnar man en dörr finns det alltid fler att gå igenom. Listan nedan har ingen ambition att vara heltäckande.

För barnen

Hjälp! - Auta minua! - Superhjälten Paulina hjälper barn på meänkieli. (SVT)

Meän kläpit - Barnprogram på meänkieli och svenska. (SR)

Pikkukläpit - Lär er meänkieli genom pyssel. (SVT)

Författare

Mona Mörtlund, Mikael Niemi, Rosa Liksom, Bengt Pohjanen, David Väyrynen, Katarina Kieri, Gunnar Kieri, Pia Raattamaa Visén, Mattias Timander, Nina Wähä, Erik Kuoksu...

Musiker

Jord, Höstörkestern, The Magnettes, Markus Krunegård, Norrlåtar, Hooja, Raj Raj-band, Poromaa, Fredrik Hangasjärvi, Surunmaa, WAO, Mirja Palo, Väärt, Daniel Wikslund, JP Nyströms, Torvald Pääjärvi...

Konstnärer

Lena Ylipää, Ida Isak Westerberg, Markus Öhrn, Gunnel Tjäder, Karin Keisu, Matilda Kenttä, Unni Britta Kangas, Marcus Baldemar, Johdet Pirak, Johnny Isaksson...

Film

Elina - som om jag inte fanns – regi Klaus Härö

Rörelser - regi Jon Blåhed

Turpa Kiini Minun Haters – regi Jon Blåhed

Teater och scenkonst

Tornedalsteatern

Institutet i Vitsaniemi

Konst och museum

Konsthall Tornedalen

Tornedalens museum i Torneå, Finland.

Foto: Jonas Nordqvist

Tidskrifter

Meänmaa.

Publicerar texter på svenska och meänkieli som berör Tornedalen och dess föreställningsvärld.

Provins - norrländsk litterär tidskrift.

Arena för kritisk idébildning runt dekolonisering och glesbygdsfrågor.

Språk

Institutet för språk och folkminnen.

Resursbiblioteket för meänkieli.

TV

SVT och UR har program både på meänkieli och om minoriteten. Sök på ord som Tornedalen eller meänkieli så får du upp programmen. Programmen nedan är utvalda för visa på en bredd i vad som går att hitta. (Med förbehåll att program tas ned från streamingtjänsterna)

Bastubaletten (2016-2018) - Människor från Tornedalen gestaltar sina liv genom att dansa i en bastu. (SVT)

Finska eller svenska (1966) - Ett reportage om språkstriden i Tornedalen. (SVT)

Gränslöst fiske (2024) - Fiskets betydelse för Tornedalen både historiskt och idag. (SVT)

Kulturkvarten på meänkieli (2024-2025) - Om tornedalsk kultur och de personer som skapar med inspiration ur den. (UR)

Inte till salu (2021) - Om att inte vilja klippa de sista banden till hembygden. (SVT)

INBLICK (2025) - Samhällsreportage och porträtt om aktuella teman. (SVT)

I skapandet lever vårt arv (2025) - Hantverkare och konstnärer med ursprung i Tornedalen om sitt skapande. (UR)

Sanningen ska fram (2023) - Dokumentär i två delar om försvenskningssprocessen av tornedalingar, kväner och lantalaiset. (SVT)

Älskade jävla svordom (2025) - Om svordomar och att svära på meänkieli, finska och samiska. (SVT)

Poddar

Meänraatio i SR gör program som Finnmix, Gränslöst och Meänraatiopodden.

Proud to be Ummikko

Föreningar

Svenska Tornedalingars Riksförbund - Tonionlaaksolaiset (STR-T)

Met Nuoret

Meänmaa

Facklitteratur i urval

Alalehto, Tage (2022). *Försvenskningen av Tornedalen: dess socioekonomiska och kulturella konsekvenser*. Luleå: Tornedalica

Alatalo, Hasse (2004). *Ängens fågel: visor och låtar i Norrbottens finnbygder 1677-1984 = Nurmen lintu : lauluja ja tansikappalheita Pohjoisruottin suomiseutuissa*. Värnamo: Arena

Elenius, Lars (2006). *Nationalstat och minoritetspolitik: samer och finskspråkiga minoriteter i ett jämförande nordiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Gärdemalm, Jimmy (2025). *"Här regnar ju icke snö": om hjälpen till "Norrlandsbarnen" under nödåret 1902-1903*. Luleå: Tornedalica

Hagerman, Maja (2015). *Käraste Herman: rasbiologen Herman Lundborgs gåta*. Stockholm: Norstedt

Huuva, Per (2019). *Aitta: ursprungsmat med rötterna i den samiska och tornedalska matkulturen*. Första upplagan Övertorneå: Huuvas förlag

Lundström, Håkan, Johansson, Monica & Mörtlund, Mona (red.) (1986). *Moron, moron, ostaks poron: loruja, lauluja, leikkiä, satuja, arvauksia Tornionlaaksosta*. Stockholm: Socialstyrelsen

Læstadius, Lars Levi (1959). *Fragmenter i lappska mythologien*. Stockholm: Almqvist & Wiksell

Nordén, Åsa (1983). *Sällsamheter i Tornedalen*. Stockholm: Rabén & Sjögren i samarbete med Sv. Turistfören.

Persson, Curt (2011). *På disponentens tid: Hjalmar Lundbohms syn på samer och tornedalingar*. Luleå: Tornedalica

Ridbäck, Irma, Bergström, Håkan, Johansson, Britt-Inger & Wande, Erling (2024). *Korpilombolo: från kyrkobygge till nattfestival*. Stockholm: BoD -Books on Demand

Torikka, Sture (2017). *1617: Övertorneå storsocken under en dramatisk tid: om folket, en kyrka och en vårflood: ett fruset ögonblick i historien: en introduktion till 1610-talets Tornedalen samt förberedande arbete för vidare forskning och studier*. Rovaniemi: Väyläkirjat

Ylipää, Björn (2023). *Myröga*. Första upplagan. Löddeköpinge: Skog & smak förlag

Westergren, Eva & Åhl, Hans (red.) (2016). *Mer än ett språk: en antologi om flerspråkigheten i norra Sverige*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur

VÅRA SAMARBETSPARTNERS

Met Nuoret

Met Nuoret är en partipolitiskt obunden ungdomsorganisation för tornedalingar, kväner och lantalaiset i Sverige. Vi arbetar för att stärka ungas identitet, synliggöra vår kultur, vårt språk och vår historia – och föra vidare kunskap om vår minoritet till kommande generationer.

Organisationen drivs av, med och för unga som känner samhörighet med meänkieli och det ursprungliga språkområdet. Eftersom vi är medlemsstyrda är det våra medlemmar som bestämmer vilka frågor vi fokuserar på och vilken verksamhet vi bedriver.

Met Nuoret är en mötesplats för unga som vill utforska, utveckla och känna stolthet över sin bakgrund – även för dem som kanske inte talar meänkieli eller bor i Tornedalen eller Malmfälten, men som bär det tornedalska i hjärtat.

Genom opinionsbildning, projekt, möten och samarbeten lyfter vi ungas perspektiv och arbetar för att stärka och bevara vår nationella minoritet – språkligt, kulturellt och historiskt.

Medlemskapet är gratis och skaffas enklast genom att besöka www.metnuoret.se

Svenska Tornedalingars Riksförbund - Tornionlaaksolaiset (STR-T)

STR-T är ett riksorgan för svenska tornedalingar, kväner och lantalaiset och för alla som känner samhörighet med meänkieli och det ursprungliga språkområdets kultur och historia.

Förbundets målsättning är att främja och stärka minoritetens identitet samt språkliga och kulturella utveckling och förankring. Vidare verkar förbundet för att befästa kunskapen hos allmänheten om minoritetens långa historia i landet.

Stötta Svenska Tornedalingars Riksförbund-Tornionlaaksolaiset genom att bli medlem och få mer möjlighet att också påverka i frågor rörande språket, kulturen, folket och revitaliseringen. Håll dig uppdaterad och träffa andra tornedalingar, kväner och lantalaiset.

För mer information besök www.str-t.com

Svenska Tornedalingars Riksförbund
Tornionlaaksolaiset

EGNA ANTECKNINGAR

A large, empty rectangular box with a thick green border, occupying the majority of the page below the title. It is intended for handwritten notes or drawings.

No niin - Visst finns vi!

År 2020 tillsatte regeringen en sannings- och försoningskommission med uppdrag att kartlägga och granska den assimileringspolitik som svenska staten drev mot den meänkielitalande minoriteten under 1800- och 1900-talen.

I november 2023 kom kommissionens slutbetänkande *Aivan ko meitä ei olis ollukhaan – Som om vi aldrig funnits*.

Över 160 vittnesmål berättar om olika erfarenheter av försvenskning. Mycket skiljer dem åt men en sak går som en röd tråd genom vittnesmålen - upplevelsen av att känna sig osynliggjord. Att ens historia, kultur och språk inte räknas. Knappt finns. Men visst finns vi!

Det här studiecirkelmaterialet bygger på kommissionens arbete. Det är en väg framåt för att förstå vad som har hänt, men också en möjlighet att prata om vart vi står idag.

Är det försoning med vår historia, varandra, staten och svenska kyrkan som är nästa steg eller är det något annat som kommer närmast?

Det får ni chans att utforska och prata om i den här studiecirkeln
No niin - Visst finns vi!

